

Η ΑΛΗΘΕΙΑ ΚΑΙ ΤΑ ΠΡΟΣΩΠΕΙΑ

Ίσχύει διαχρονικά και μάλιστα στην εποχή μας τό αρχαιοελληνικό γνωμικό «ἀρχή σοφίας ὀνομάτων ἐπίσκεψις» ἢ μέ τήν ἄλλη ἐκδοχή του «ἀρχή παιδεύσεως ὀνομάτων ἐπίσκεψις». Τό γνωμικό αὐτό βρίσκει σήμερα τήν ἐφαρμογή του ἰδιαιτέρως στον τομέα τῆς λεγομένης «νέας πνευματικότητας», ὅπως αὐτή «λανσάρεται» ἀπό τίς σύγχρονες αἱρέσεις και τίς ποικιλώνυμες παραθρησκευτικές ὀμάδες τῆς «Νέας Ἐποχῆς».

Σ' ὅλες αὐτές τίς μορφές «θρησκείας» γίνεται πολύς λόγος γιά Θεό, γιά νόημα ζωῆς, γιά φώτιση και σωτηρία, γιά σίγουρες «λύσεις» στά ὑπαρξιακά και ὄχι μόνο, προβλήματα τοῦ σύγχρονου ἀνθρώπου. Μεγάλη εἶναι ἡ «ζήτηση», πλούσια ἡ «προσφορά». Ὑπάρχει «ὑπεραγορά θρησκείας», ἔλεγε ὁ μακαριστός π. Ἀντώνιος Ἀλεβιζόπουλος. Ἄλλοι διακηρύττουν ὅτι μόνο αὐτοί κατέχουν τήν εὐαγγελική ἀλήθεια και τήν αὐθεντική ἐρμηνεία τῆς . Ἄλλοι ὑπόσχονται ὅτι θά τήν ἀποκαλύψουν σέ «ἐκλεκτούς» μέσα ἀπό μυστεῖς και ἀπόκρυφες τεχνικές. Ἄρκεῖ ὁ ὑποψήφιος ὀπαδός νά παραδοθῆ στόν ἀρχηγό ἢ στήν ὀμάδα.

Ὁ πολλαπλῶς προβληματισμένος σύγχρονος ἀνθρωπος, στή ἀναζήτησή του γιά τό νόημα τῆς ζωῆς, ἀνίδεος γιά τήν ταυτότητα και τήν ποιότητα τῆς προσφορᾶς, ἀνίσχυρος ἢ ἀπληροφόρητος, ἐμπιστεύεται τίς ὑποσχέσεις και ἀφήνεται στούς χειρισμούς ἐπιτήδειων «ἐμπόρων κάλπικης ἐλπίδας», ἐκλαμβάνοντας τό ψεύδος ὡς ἀλήθεια, τήν αἰρετική δοξασία ὡς Ὁρθόδοξη διδασκαλία.

Ποῦ πρέπει νά ἀναζητηθῆ ἡ αἰτία; Ποῦ ὀφείλεται ἡ σύγχυση; Ποῦ ἐντοπίζεται τό σοβαρό αὐτό πνευματικό και ποιμαντικό, συχνά μάλιστα και κοινωνικό πρόβλημα;

Ἐχει διαπιστωθῆ ὅτι δύο εἶναι πρωτίστως οἱ αἰτίες: ἀφ' ἑνός, ἡ ἐλλιπής και ἀνεπαρκῆς γνώση τῆς Ὁρθόδοξης Πίστης μας και ἀφ' ἑτέρου, τά ποικίλα προσωπεῖα, μέ τά ὀποῖα παρουσιάζεται και δρᾶ ἡ πλάνη. Πάντοτε εἶναι ἐπίκαιροι οἱ λόγοι τοῦ Ἀποστόλου Παύλου, ὅτι «ὁ σατανᾶς μετασχηματίζεται εἰς ἄγγελον φωτός. οὐ μέγα οὖν εἰ και οἱ διάκονοι αὐτοῦ μετασχηματίζονται ὡς διάκονοι δικαιοσύνης» (Β΄ Κορ. ια΄ 14). Ἐξάλλου, ὁ Ἰδιος ὁ Κύριος προειδοποίησε ὅτι «ἐγερθήσονται ψευδόχριστοι και ψευδοπροφήται και δώσουσι σημεῖα και τέρατα, ὥστε πλανῆσαι, εἰ δυνατόν και τούς ἐκλεκτούς » (Ματθ. κδ΄ 24) .

Τό πρόβλημα ὁμως γίνεται ἐντονώτερο καθόσον οἱ αἱρέσεις και οἱ ὀμάδες τῆς «Νέας Ἐποχῆς» χρησιμοποιοῦν συστηματικά ὀνόματα, τίτλους και ὀρους Ὁρθόδοξους μέ

διαφορετική έννοια και περιεχόμενο, πού φαίνονται αλλά δέν είναι Όρθόδοξα. Γι' αυτό είναι αναγκαία ή «έπίσκεψις τών όνομάτων», γιά νά διαπιστώσουμε άν αυτό πού μᾶς άκούγεται γνώριμο είναι πράγματι και γνώσιο, ὅπως τό διδαχθήκαμε στην Όρθόδοξη Έκκλησία μας. Είναι δηλαδή αναγκαίο νά έξετάσουμε άν πρόκειται περί αϋθεντικής και γνώσις Εϋαγγελικής διδασκαλίας ή γιά προσωπεϊο πλάνης.

Η σωτηρία τοϋ άνθρώπου, φερειπεϊν, γιά τήν όποία μιλοϋν πληθωρικά οί Πεντηκοστιανοί και οί λοιποί Νεοπροτεστάντες, δέν είναι ένα στιγμιαίο γεγονός, ὅπως υποστηρίζουν, αλλά δωρεά πού χαρίζεται στον πιστό μετά από ένα συνεχή και ισόβιο πνευματικό άγώνα. Η τελούμενη άπ' αυτούς «Θεία Εϋχαριστία» δέν είναι Σῶμα και Αϊμα Χριστοϋ, κατ' οϋσίαν, αλλά σύμβολα. Γι' αυτό μπορεί νά πλύνης τά ποτηράκια μέ τά όποια προσφέρεται στον νεροχύτη. Ο Ποιμένα δέν έχει «Αποστολική Διαδοχή», γιατί δέν έχει γνώσια χειροτονία οϋτε γνώσια «Αποστολική Διδαχή».

Από τήν άλλη πλευρά, ο «θεός» τών ομάδων τής «Νέας Έποχής» δέν έχει καμία σχέση μέ τον Δημιουργό τοϋ Σύμπαντος, γιατί είναι μέρος τοϋ κτιστοϋ Σύμπαντος και ταυτίζεται μ' αυτό, είναι άπρόσωπη «Συνειδητότητα» και «Έν Όλον» μέ τό Σύμπαν. Δέν ύπάρχει διάκριση κτιστοϋ και άκτίστου, ο άνθρωπος είναι «έκροή τοϋ θεοϋ», ὅπως και όλα τά όντα, είναι τά πάντα κατ' αϋσίαν «θεός». Ο όρος «Χριστός» δέν έννοεϊ τον ιστορικά Ίησοϋ Χριστό, αλλά «χριστική κατάσταση», στην όποία βρέθηκαν στό παρελθόν και βρίσκονται και στό παρόν διάφοροι «μεσσίες» κ.π.ά.¹

Έξάλλου, ύπάρχουν σύγχρονες αίρέσεις και παραθρησκευτικές ομάδες τής «Νέας Έποχής» πού δραστηριοποιοϋνται κάτω από δύο είδών προσωπεϊα: Οί χριστιανικές αίρέσεις ή οί παραχριστιανικές ομάδες αϋτοπροσδιορίζονται ως «Έκκλησίες»: «Έκκλησία τοϋ θεοϋ», Έκκλησία τοϋ Χριστοϋ», «Έλευθέρα Αποστολική Έκκλησία τής Πεντηκοστής», Χριστιανική Έκκλησία», «Έκκλησία τοϋ Τετραγωνικοϋ Εϋαγγελίου», «Έκκλησία τών Χριστιανών Μαρτύρων τοϋ Ίεχωβά» κ.π.ά. Η προσπάθειά τους, λένε, είναι νά κάνουν Χριστιανούς τούς Έλληνες Όρθόδοξους Χριστιανούς.

Οί ομάδες τής «Νέας Έποχής», ένῶ είναι άσυμβίβαστες πρός τήν Όρθόδοξη Πίστη, διακηρύττουν ὅτι ταυτίζονται μ' αϋτήν και ὅτι βοηθοϋν τούς Όρθοδόξους Χριστιανούς νά γίνουν καλύτεροι Όρθόδοξοι. Μερικές άπ' αϋτές δέν

¹ Βλέπε περισσότερα στό βιβλίο μας: Σύγχρονες αίρέσεις και «Νέα Έποχή», Ποιμαντική προσέγγιση και όριοθέτηση, έκδ. ENNOIA, Αθήνα 2018.

διστάζουν νά φέρουν ψευδοορθόδοξους ή «άθώους» τίτλους: «Πνευματικός Όμιλος Αθηνών Τό Θεϊο Φῶς», «Σύλλογος Προσκυνητ[ν] Ακτίστου Φωτός "Άγιος Πατάπιος"», «Κέντρο τῆς Θεοτόκου», «Κοινότης Χριστιανῶν», «Ελληνική Ἐκκλησία τῆς Σαηεντολογίας», «Ελληνική Ὁργάνωση Γυναικῶν γιά τήν Παγκόσμια Εἰρήνη», «Οἰκογένεια» κ.π.ᾶ. Ἀκόμη παρουσιάζονται ὡς Ἴνστιτουῖτα Ψυχοθεραπείας, Φιλοσοφίας, Γυμναστικῆς, Ἀνάπτυξης τοῦ νοῦ, ἤ ὡς Ἐναλλακτικές Θεραπεῖες κ.λπ.

Υπόσχονται τήν σωτηρία, κατά κυριολεξία τήν αὐτοσωτηρία, τήν φώτιση, τήν αὐτογνωσία, τήν ἀποκάλυψη τῆς ἀπόκρυφης γνώσης, τήν θεραπεία ἢ καί τήν αὐτοθεραπεία καί τελικά τήν ἀπόκτηση τοῦ «νοήματος τῆς ζωῆς». Βεβαίως, ὅλα αὐτά ὡς ἀποτέλεσμα τῶν ἴδιων τῶν δυνάμεων τοῦ ἀνθρώπου, ἀφοῦ, ὅπως εἶπαμε, ἐκτός αὐτοῦ θεός δέν ὑπάρχει ὡς πηγὴ καί αἰτία τῶν ἀγαθῶν ἢ χορηγός τῆς φώτισης καί τῆς σωτηρίας τοῦ ἀνθρώπου.

Ὅλες αὐτές οἱ ὑποσχέσεις προσφέρονται κάτω ἀπό πολλά καί ποικίλα προσωπεῖα, πού εὐκολά ξεγελοῦν τόν ἀνύποπτο ἄνθρωπο. Οὔτε ἡ ἀληθινὴ ταυτότητα τοῦ προσηλυτιστῆ ἀποκαλύπτεται ἀπό τήν ἀρχὴ οὔτε ἡ πραγματικὴ διδασκαλία του φανερώνεται. Αὐτός ἄλλωστε εἶναι καί ὁ ὀρισμός τοῦ προσηλυτισμοῦ: ἡ δι' ἀπατηλῶν καί ἀθεμίτων μέσων προσπάθεια διείσδυσης καί ἀλλαγῆς στό θρησκευτικὸ πιστεύω ἑνός ἀτόμου, μέ ἐκμετάλλευση τῆς ἄγνοιάς του, τῆς ἀνάγκης του ἢ τῆς πνευματικῆς ἀδυναμίας του². Αὐτὴ εἶναι καί ἡ βασικὴ διαφορὰ του ἀπὸ τήν κατήχηση. Στὴν κατήχηση δημοσίως καί μέ σεβασμὸ στὴν ἐλευθερία τοῦ κατηχούμενου ἢ τοῦ συγκατιθεμένου κηδεμόνα του, ὁδηγεῖται καί οἰκοδομεῖται στὴν πίστη ἀπὸ τὰ ἀπλούστερα στὰ σημαντικώτερα, χωρὶς νά ἀλλάζει ἢ νά ἀλλοιώνεται τό ἀντικείμενο τῆς πίστεως ἢ νά εἰσάγονται στὴ συνέχεια διδασκαλίες ἢ δοξασίες διαφορετικὲς ἢ ἀντίθετες ἀπὸ τίς ἀρχικὲς. Ὑπάρχει δηλαδὴ μιὰ διήκουσα καί συνεπὴς πορεία οἰκοδομῆς στὴν πίστη. Ἀντιθέτως, στὸν προσηλυτισμὸ ὁ προσηλυτιστῆς μέ τό προσωπεῖο προσποιεῖται τόν χριστιανό, ἐνῶ δέν εἶναι, ἢ λέει ὅτι εἶναι Ὁρθόδοξος, ἐνῶ δέν εἶναι, ἢ ἰσχυρίζεται ὅτι οἱ δοξασίες τῆς ομάδος του δέν ἀντιβαλίνουν στὴν Ὁρθόδοξη Πίστη, ἐνῶ τήν ἀκυρώνουν οὐσιαστικά. Τό πραγματικὸ πρόσωπο τῆς ομάδας ἢ τοῦ ἀρχηγοῦ φανερώνεται ἀφοῦ προηγουμένως ἐφαρμοσθῆ ὁ κατάλληλος «χειρισμός» τοῦ ὑποψήφιου ὀπαδοῦ, ἢ ἐγλωβιστεῖ στὴν ομάδα μέ μελετημένους τρόπους, ὅπως, φερειπεῖν, γραπτές ἐξομολογήσεις, ὑπογραφή ὑπευθύνων δηλώσεων,

² Βλέπε ἄρθρο 13 τοῦ Ἑλληνικοῦ Συντάγματος καί Νόμους 1363/1938 καί 1672/1939.

παραχώρηση περιουσιακῶν ἢ ἄλλων στοιχείων, συμμετοχή σέ ἀνάρμοστες ἢ παράνομες δραστηριότητες κ.ο.κ. Τότε πλέον εἶναι δύσκολο ἂν μὴ ἀδύνατο νά ἀποχωρήσει.

Μέ ὅλους τούς παραπάνω τρόπους ἄλλες ομάδες παρουσιάζονται ὡς «ἐκκλησίες» καί ἄλλες, οἱ παραθρησκευτικές, ὡς σύμφωνοῦσες ἢ συμπληρωματικές τῆς Χριστιανικῆς Πίστης.

Πῶς ὅμως μιά ομάδα, ἔστω καί μέ χριστιανικά χαρακτηριστικά, μπορεῖ νά ὀνομάζεται «ἐκκλησία» καί νά ἀπαιτεῖ μάλιστα τήν μοναδικότητα, ὅταν ἐμφανίστηκε μόλις πρὶν μερικές δεκαετίες; Ποιά σχέση καί συνέχει μπορεῖ νά ἔχει μέ τήν ἱστορική Ἐκκλησία πού ἵδρυσε ὁ Χριστός πρὶν εἴκοσι αἰῶνες;

Ὑποστηρίζουν οἱ Πεντηκοστιανοί, οἱ Νεοπροτεστάντες καί οἱ «Μάρτυρες τοῦ Τεχωβᾶ» ὅτι ἡ Ἐκκλησία πού ἵδρυσε ὁ Χριστός, γύρω στόν 4^ο αἰῶνα, ἔπασσε σέ πλάνη καί ἀποστασία. Τήν ἐκπροσωποῦν πλέον οἱ ἴδιοι, ἀποκατεστημένη στήν γνήσια μορφή της.

Δέν ἀντιλαμβάνονται οἱ πλανεμένοι ἀδελφοί μας ὅτι, μέ τόν ἰσχυρισμό τους αὐτόν, ἐκστομίζουν, κατά τοῦ τοῦ προσώπου τοῦ Ἰδρυτοῦ τῆς Ἐκκλησίας Κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ, τήν φοβερώτερη βλασφημία. Ἐκεῖνος εἶπεσ καί διεβεβαίωσε: *«οἰκοδομήσω μου τὴν ἐκκλησίαν καὶ πύλαι ἄδου οὐ κατισχύσουσιν αὐτῆς»* (Ματθ. 1στ'18). *«ἐγὼ μεθ' ὑμῶν εἰμί πάσας τὰς ἡμέρας ἕως τῆς συντελείας τοῦ αἰῶνος»* (Ματθ. κη' 20). *«ὅταν δέ ἔλθῃ ἐκεῖνος, τὸ Πνεῦμα τῆς ἀληθείας, ὀδηγήσει ὑμᾶς εἰς πᾶσαν τὴν ἀλήθειαν»* (Ἰωάν. 1στ'13). Ὁ Κύριος εἶναι ζῶν καί παρῶν καί ὁ Παράκλητος, τὸ Πνεῦμα τῆς Ἀληθείας ἦλθε καί ὀδηγεῖ τὴν Ἐκκλησία πού ἵδρυσε ὁ Χριστός *«εἰς πᾶσαν τὴν ἀλήθειαν»*. Γι' αὐτό ἡ Ἐκκλησία, ἡ Μία, Ἁγία, Καθολικὴ καί Ἀποστολικὴ Ἐκκλησία, ἡ Ὁρθόδοξη Ἐκκλησία, εἶναι, ὅπως μᾶς βεβαιώνει ὁ Ἀπόστολος Παῦλος *«στῦλος καὶ ἐδραίωμα τῆς ἀληθείας»* (Α' Τιμ. γ'15).

Εἶναι ποτέ δυνατόν οἱ λόγοι τοῦ Κυρίου νά μὴν ἔχουν αἰώνια ἰσχύ, *«ἕως τῆς συντελείας τοῦ αἰῶνος»*; Ὁ Ἰδιος δέν μᾶς εἶναι ὅτι *«ἐγὼ εἰμί ἡ ὁδὸς καὶ ἡ ἀλήθεια»* (Ἰωάν. 1δ' 6); Εἶναι δυνατόν νά ἔπαυσε νά ὑπάρχει ἡ Ἐκκλησία *«ἣν περιποιήσατο διὰ τοῦ ἰδίου αἵματος»* (Πράξ. κ' 28); Εἶναι δυνατόν νά ὑπάρχουν κενά καί χάσματα, καί μάλιστα αἰώνων, στήν ζωὴ καί τὴν ἱστορία τῆς Ἐκκλησίας; Εἶναι δυνατόν ἡ Κεφαλή τοῦ Σώματος -τῆς Ἐκκλησίας- νά παύσει νά καθοδηγεῖ, νά ζωοποιεῖ τὸ Σῶμα Της καί νά προνοεῖ γι' αὐτό; Ἡ Ἐκκλησία εἶναι ὁ Χριστός *«παρατεινόμενος εἰς τοὺς αἰῶνας»*. ἡ Ἐκκλησία ταυτίζεται μέ τόν Χριστό, μέ τὴν Ἀλήθεια, γι' αὐτό **ἡ Ἐκκλησία εἶναι ἡ σωτηρία.**

Ἡ Ἀλήθεια, κατά τὴν Χριστιανικὴ Πίστη, εἶναι πρόσωπο.

Κάθε προσωπεῖο εἶναι ἀνίσχυρο νά ἀντικαταστήσῃ καί νά ἀλλοιώσῃ τήν ἀποκεκαλυμμένη Ἀλήθεια, παρερμηνεύοντάς Την ἢ διαστρεβλώνοντάς Την. «Οἰκτρόν (σοι) πρός κέντρα λακτίζειν» Πράξ. κστ´ 14).

Ἡ ἱστορική Ἐκκλησία τοῦ Χριστοῦ πορεύθηκε μέσα στούς εἴκοσι αἰῶνες διά μέσου δοκιμασιῶν καί διωγμῶν ἀσάλευτη, διαφυλάττουσα καί διδάσκουσα τήν Ἀποκεκαλυμμένη Ἀλήθεια, ὀδηγούμενη ἀπό τόν Παράκλητον. Στηρίχθηκε ἀκόμη πάνω στό ἀδιαμφισβήτητο καί ἀδιάκοπο χάρισμα τῆς Τερωσύνης, ἡ ὁποία Τήν συνδέει μέ τήν ἀνόθευτη Ἀποστολική Διδαχή. Οἱ Ἐπίσκοποι τῆς Ἐκκλησίας εἶναι γνήσιοι διάδοχοι τῶν Ἀποστόλων, χειροτονημένοι ἀπό γνησίους διαδόχους τους. Ποιός ἀπό τούς «ποιμένες» τῶν διαφόρων αἰρετικῶν ὁμάδων μπορεί νά ἀποδείξῃ ὅτι εἶναι διάδοχος τοῦ Ἰγνατίου, τοῦ Πολυκάρπου, τοῦ Βασιλείου, τοῦ Γρηγορίου, τοῦ Χρυσοστόμου, τοῦ Φωτίου, τοῦ Γρηγορίου Παλαμᾶ, τοῦ Νεκταρίου Πενταπόλεως, τοῦ Λουκᾶ Συμφερουπόλεως, τοῦ Ἐδέσσης Καλλινίκου;

Ἄλλωστε ἡ Ἐκκλησία εἶναι Μία, γιατί Μία εἶναι ἡ Κεφαλή Της, ὁ Χριστός, μέ τόν Ὅποιο ταυτίζεται. Οἱ τίτλοι πού χρησιμοποιοῦν οἱ διάφορες αἰρετικές καί παραχριστιανικές ὁμάδες, ἐνίοτε καί ὁμάδες τῆς «Νέας Ἐποχῆς», αὐτοχαρακτηριζόμενες ὡς «ἐκκλησίες», εἶναι καταχρηστικοί, εἶναι προσωπεῖα.

Καί εἶναι βεβαιωμένο ὅτι προσωπεῖα φέρει μόνο ἡ πλάνη, ἡ αἵρεση, ἡ παραχάραξη τῆς Ἀλήθειας, ἡ προσηλυτιστική δραστηριότητα καί ὁ ἀθέμιτος προσηλυτισμός, ὁ ὁποῖος δέν σέβεται τήν θρησκευτική ἐλευθερία, τό Ἑλληνικό Σύνταγμα καί τά ἀτομικά δικαιώματα.

Εἶναι, λοιπόν, πλέον καί ἀπό ἀναγκαῖο νά κατανοήσῃ κάθε Ὁρθόδοξος Χριστιανός τήν ἀνάγκη μιᾶς ὑπεύθυνης καί σοβαρῆς ἀνανέωσης καί ὀλοκλήρωσης τῆς Πίστεώς μας. Νά ἐνημερωθῇ σωστά, χωρίς φανατισμούς καί μισαλλοδοξίες, γιά τούς τρόπους πού δραστηριοποιεῖται ἡ σύγχρονη πλάνη, ὥστε νά ἀποφεύγῃ τίς παγίδες της. Νά ἐμπιστεύεται τήν Ἐκκλησία ὡς Κιβωτόν Σωτηρίας καί νά συμμετέχει στήν μυστηριακή ζωή. Νά βιώνῃ μέ συνέπεια τίς Εὐαγγελικές ἐντολές.

Οἱ λόγοι τοῦ Ἀποστόλου Παύλου εἶναι πάντοτε ἐπίκαιροι, ἰδιαιτέρως στήν ἐποχή μας: «Τό Πνεῦμα ρητῶς λέγει ὅτι ἐν ὑστέροις καιροῖς ἀποστήσονται τινες τῆς πίστεως, προσέχοντες πνεύμασι πλάνοις καί διδασκαλίαις δαιμονίων» (Α´ Τιμ. δ´ 1). Καί ὁ Εὐαγγελιστής τῆς Ἀγάπης συμπληρώνει, ἀναφερόμενος στά προσωπεῖα: «Ἀγαπητοί, μή παντί πνεύματι πιστεύετε, ἀλλά δοκιμάζετε τά πνεύματα εἰ ἐκ τοῦ Θεοῦ ἐστίν, ὅτι πολλοί ψευδοπροφηταί ἐξεληλύθασιν εἰς τόν κόσμον. Ἐν τούτῳ γινώσκετε τό πνεῦμα τοῦ Θεοῦ·

πᾶν πνεῦμα ὃ ὁμολογεῖ Ἰησοῦν Χριστόν ἐν σαρκί ἐληλυθότα,
ἐκ τοῦ Θεοῦ ἐστί· καί πᾶν πνεῦμα ὃ μή ὁμολογεῖ τόν Ἰησοῦν
Χριστόν ἐν σαρκί ἐληλυθότα, ἐκ τοῦ Θεοῦ οὐκ ἐστί· καί
τοῦτό ἐστι τό τοῦ ἀντιχριστου ὃ ἀκηκόατε ὅτι ἔρχεται, καί
νῦν ἐν τῷ κόσμῳ ἐστίν ἤδη» (Α΄ Ἰωάν. δ΄ 1-3).